

DR BERNHARD en MICHAEL GRZIMEK

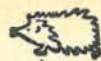
Serengeti mag niet sterven

367.000 DIEREN ZOEKEN EEN LAND

19 kleuren-, 88 zwartwitfoto's en 21 tekeningen

SCHELTENS & GILTAY — AMSTERDAM

VOORWOORD

'Een schooluitstapje kan heerlijk zijn, maar als je er later een opstel over moet maken, wordt je het genoeg nog achteraf bedorven. Mijn vader heeft me opgedragen zelf te beschrijven hoe ik de dieren voor de dierentuin uit het binnenland van Afrika naar Frankfort heb gebracht...' zo begon mijn zoon Michael het laatste hoofdstuk van mijn boek 'Vlucht naar het land der chimpansees', waarin hij vertelt hoe ik hem, toen hij nog pas zestien jaar oud was, met een negerbediende en vele dieren voor de Frankforter dierentuin alleen moest achterlaten in een verlaten gedeelte van de Ivoorkust te midden van mensen wier taal hij niet sprak, en hoe hij al die dieren op een klein Frans vrachtbootje veilig naar Hamburg bracht.

En nu is Michael met mij de schrijver van het voor u liggende boek, zoals wij het samen in de laatste dagen van zijn leven hadden besproken. Hij heeft er helaas geen zin meer voor kunnen schrijven. Maar tegenwoordig schijnt het regelmatig voor te komen dat zgn. 'ghost writers' in boekvorm brengen, wat belangrijke mensen beleefd of tot stand hebben gebracht. De inhoud van dit boek, en daarom gaat het tenslotte, heeft Michael mee laten ontstaan, ja, hij heeft er zelfs het grootste aandeel in gehad. Daarom staan nu onze beide namen volkomen terecht op het titelblad.

Wij hopen van ganser harte, dat dit boek ertoe moge bijdragen te redden en te beschermen, waarvoor wij ons hebben ingezet.

Ik wens tenslotte alle vaders een zoon toe die hun kameraad en vriend is en die hen begrijpt. Al is het ook maar voor een paar jaar.

Bernhard Grzimek.

Voor Michael Grzimeks zonen:
Stephan Michael en Christian Bernard

pieren bloemen. De kleuren zijn zo fel, dat het op mij een kitschige indruk maakt.

Michael stelt echter vast, dat het echte, Afrikaanse bloemen zijn. En de natuur kan toch eigenlijk niet smakeloos worden genoemd.

De Engelsen vierden Kerstmis zoals wij carnaval en de Soedanezen hebben dat overgenomen. Ieder van ons krijgt een papieren muts en moet die opzetten. De gouverneur is van mening dat hij Michael bijzonder goed staat. Daarna worden knalbonbons, papieren slingers en felrode sneeuwballen van papier-maché uitgereikt. Enige Griekse kooplieden menen dat het grappig is om deze ballen eerst in het wijnglas te dopen alvorens ze de overbuurman naar het hoofd te werpen. Helaas geven deze natte kogels af en de helderwitte smokings van de beide gouverneurs krijgen lelijke vlekken. Ik heb onmiddellijk het tafellaken ter verdediging tot aan mijn hals omhoog getrokken en bewonder de beminnelijkheid en minzaamheid waarmee de beide gouverneurs blijven glimlachen, terwijl hun prachtige smokings bedorven worden. Pas als enkele van de Europese gasten met bananen beginnen te gooien, worden hun deze hoffelijk afgenomen.

Doodop gaan wij beiden over twaalven naar ons bed in een paviljoen in het park. Boven ons hoofd draait traagjes een reusachtige plafondventilator. Dit was dus onze kerstavond. We moeten flink vooruitslapen, want morgen willen we, wat er ook gebeurt, onze reis beëindigen. We vliegen via Oeganda naar Entebbe aan het Victoria-meer, tanken daar en zweven dan over uitgestrekte wouden tot aan Nairobi, de hoofdstad van Kenya in Brits Oost-Afrika.

IN DE NGORONGORO-KRATER

*De grootste dierentuin ter wereld - Over de omgang met neushoorns - Per
ongeluk twee zwartjes neergeschoten - Het huis van Sidentopf -
De eerste telpogingen*

God van de Liefde en van het Goede, die de wereld zo schoon heeft geschapen en alle gaande en vliegende schepselen heeft opgedragen Uw roem te verkondigen, U dank ik tot het eind van mijn leven, dat U mij onder hen hebt gesteld.

Franciscus van Assisi

Daar zijn we dan. Op 10 000 kilometer van Frankfort, in Oost-Afrika, in het gebied van het Victoria-meer. Op ongeveer dezelfde lengtegraad als Leningrad en op de breedtegraad van de Amazone in Brazilië. Vierhonderd kilometer ten zuiden van de evenaar; zo ver ligt Keulen van Bremen. Zonder ongelukken zijn we aangekomen, mijn zoon Michael en ik, maar we voelen ons een tikje onbehaaglijk. Zullen wij werkelijk klaarspelen wat wij ons hebben voorgenomen?

We gaan het Nationale Park Serengeti in Tanganjika onderzoeken, dat een oppervlak heeft van 12 500 vierkante kilometer. In het reusachtige Afrika is dat niet veel, vijf maal de oppervlakte van het Saar-gebied of een twintigste deel van de Bondsrepubliek. Maar de grenzen van dit 'park' zijn niet in werkelijkheid te zien, alleen op kaartjes, op papier dus. Het is toch nog een gebied van 200 kilometer lengte; soms ligt het terrein op twaalfhonderd, soms ook op drieduizend meter hoogte. Er loopt slechts een enkele 'weg' door en die houdt ergens middenin op. Bovendien is deze weg drie maanden van het jaar zelfs voor terreinauto's onbereikbaar.

Daar komt bij, dat deze wildernis niet eens dun bevolkt is. De bevolkingsdichtheid is vergelijkbaar met die van Europese staten: er leven ongeveer een miljoen inwoners, staat in de boeken en gidsen. Die inwoners zijn uiteraard geen mensen, maar viervoeters, van olifanten tot aan gazellen zo klein als geiten, om van de kleinere dier-

soorten nog maar helemaal te zwijgen. De Serengeti is de laatste vlek op Afrikaans gebied waar nog enorme kudden zijn die over de steppen draven als eens de menigten bisons over de golvende grasvlakten van de Noordamerikaanse prairies. Hier leven de meeste - en de mooiste - leeuwen. Wij tweeën hebben een plan bedacht om al dit krioelende leven te registreren en te onderzoeken hoe die reusachtige dierenmenigten trekken en waarheen. Maar zo iets heeft niemand in Afrika ooit eerder geprobeerd. Zal het ons echt lukken?

In het begin leek het ons het eenvoudigst, de hele streek te fotograferen met de luchtcamera, de opnamen aan elkaar te passen tot een complete landkaart en dan elk dier afzonderlijk te tellen. Maar op zo'n manier zie je elke gnoe als een klein zwart puntje. Wil je toch de gnoes en de zebra's uit elkaar houden, dan moet je met het vliegtuig onder de duizend meter blijven en op elke foto een veel kleiner stuk van het terrein vastleggen. En dat betekent, hebben we zuchtend met de fotogrammetrische tabellen op tafel becijferd, dat we vijftigduizend foto's zouden moeten maken, waarbij de kosten, ook al deden we alles zelf, tot meer dan 250 000 DM zouden oplopen... Zoveel hebben we niet verdiend met onze film. En dus moeten wij de dieren gewoon vanuit het vliegtuig tellen, in volle vlucht.

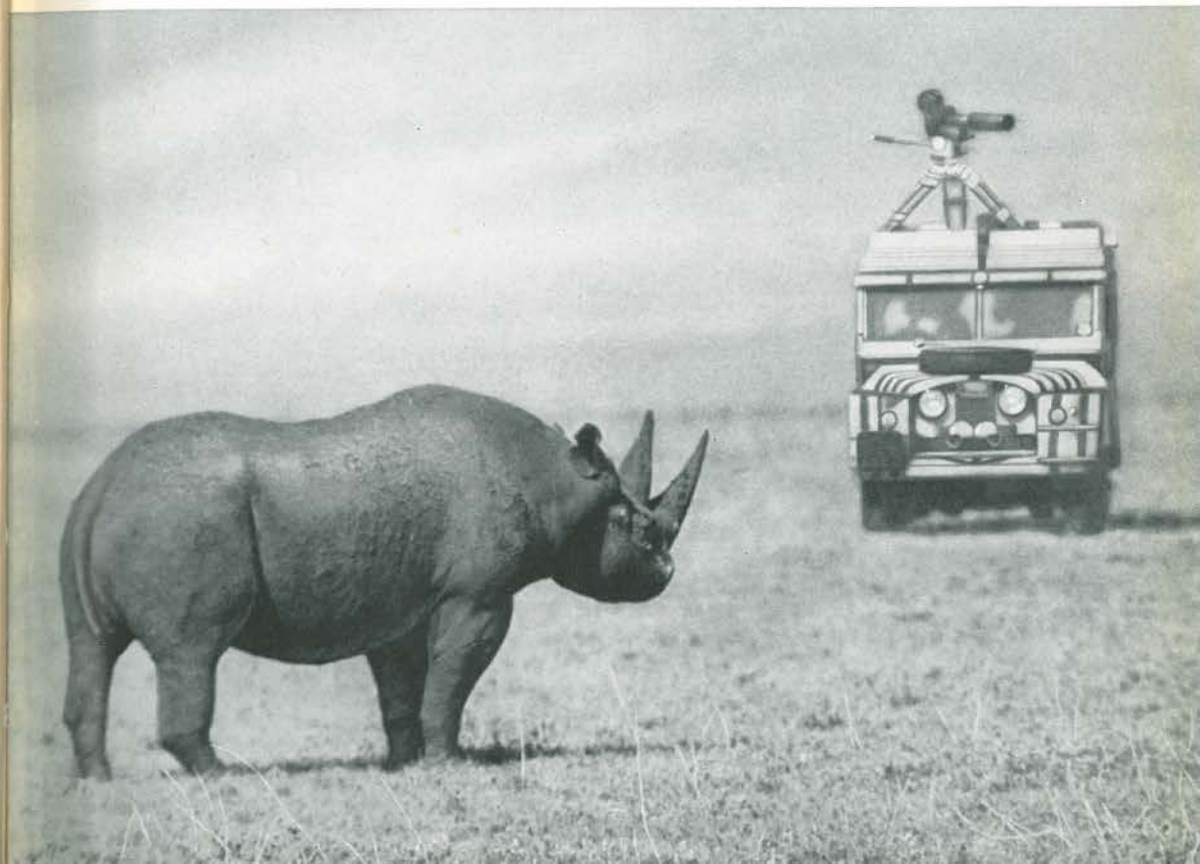
Of dat gaat, en of het werkelijk nauwkeurig gaat, beproeven we eerst eens in een dierentuin, waar de dieren niet weg kunnen en zo onze telling in de war brengen. Deze is, tussen haakjes gezegd, de grootste dierentuin ter wereld. Er leven negenduizend grote dieren in. De nergens onderbroken wanden van de omheining zijn zes- tot zeventienhonderd meter hoog. Heel Berlijn en omgeving zouden in de tuin gemakkelijk plaats kunnen vinden. Het geheel is niets anders dan een reusachtige uitgedoofde krater, de grootste op onze aarde - de Ngorongoro-krater. Waar eens de lava borrelde, strekt zich nu een reusachtige, door steile kraterwanden omgeven groene vlakte uit.

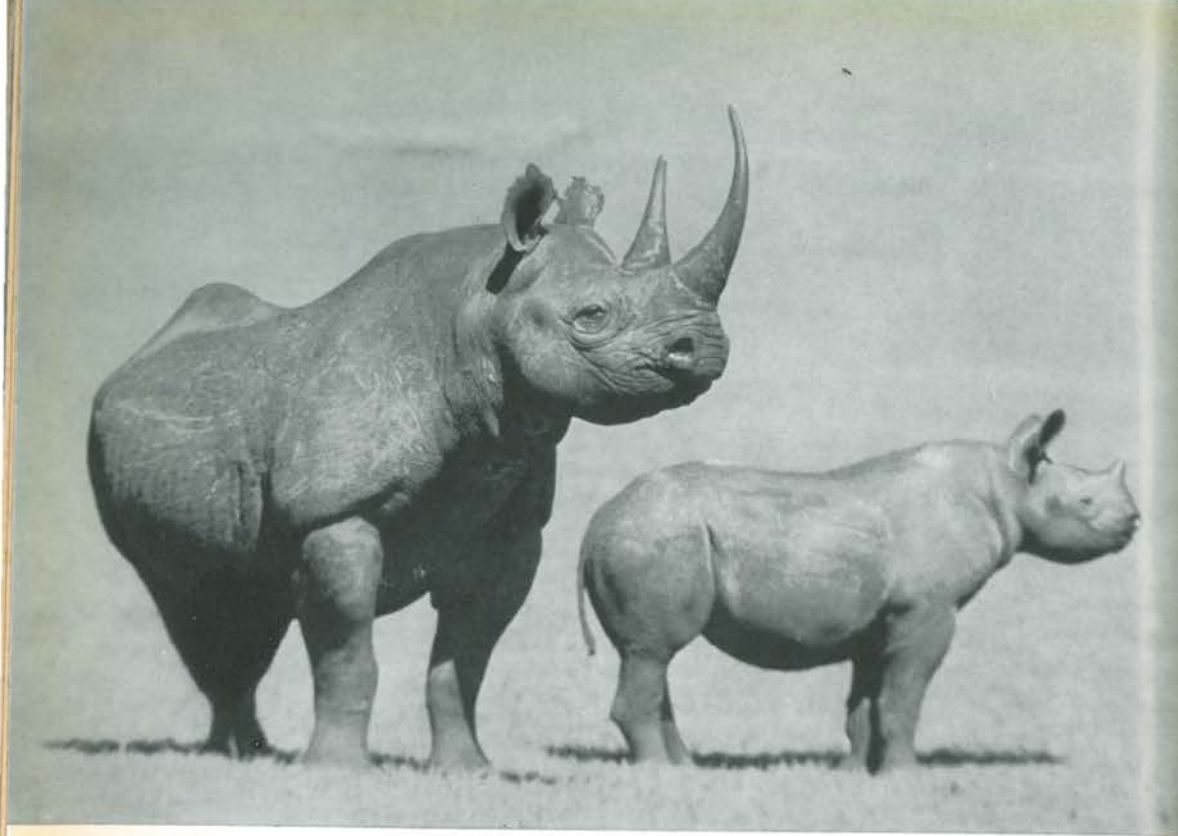
Wij willen alles wat we vanuit de lucht gaan zien eerst op de begane grond bekijken. Want het is helemaal niet zo eenvoudig dieren in vogelvlucht naar soorten te onderscheiden. Dus rijden wij met onze terreinauto van Aroesja over de goede, tot op de helft van de afstand zelfs geasfalteerde weg in vier uur naar het plateau van de reuzenkrater.

De wagen rijdt door de 'bushsteppe', langs een gebergte, eerst naar omlaag een diep dal in en dan aan de overzijde de hoogte in. Hoe hoger we komen, des te zwaarder en talrijker worden de bomen, tot we ten slotte in een echt woud rijden. Boven, aan de rand van de krater, houdt het oerwoud even op en we kijken naar rechts.

36

Zebra's schrikken voor de 'vliegende zebra' (boven). De stoot van een neushoorn tegen een auto is om bepaalde redenen niet erg gevaarlijk (onder)

Michael remt alsof hij geschrokken is en zet de motor af; we stapen allebei uit. Mijn zoon trekt zijn hoofd altijd iets achteruit als hij voor een verrassing komt en kijkt dan met verwijde neusvleugels toe. Maar ik ben ook ontroerd. Bewonderende uitroepen slaken wij alleen als er mensen bij zijn die dat van ons verwachten. Nu kunnen we zwijgen. Zonder een woord te zeggen staren we naar een van de wonderen in de wereld.

Het is werkelijk onmogelijk anderen een denkbeeld te geven van deze reusachtige cirkel; er is niets om hem mee te vergelijken. Want daar beneden is geen huis, geen akker en geen telefoonpaal. Maar de waterplas daar is twee maal zo groot als de Müggelsee. Als we niet allebei al piloten waren, zou ons hier het verlangen bekruipe omlaag te duiken van de steile kraterwand en te gaan zweven boven deze diertuin, die God voor Zich zelf heeft aangelegd.

Wij overnachten bij Gordon Harvey, een van de twee Game Wardens van dit Nationale Park. Game Warden wil zoveel zeggen als wildbeschermers of ambtenaar van de wilddienst.

De tuin van zijn huis wordt overwoekerd door rode, blauwe en gouden bloemen waar honingvogels zuigen en kameleons hun helgroene kleur vertonen. Het huis van de Harveys ligt op een open plek in het nevelwoud. De wanden van de huiskamer hebben hier en daar vochtige plekken; die zijn onvermijdelijk, maar mrs. Harvey heeft die vlekken, in de vorm van ogen, lachende wangen, krullen en ledematen, met kleine verfstreekjes opgevrolt. En zo komt het dat er op de muur bazuinengeltjes staan, blazend met bolle wangen, en zebra's die in de wolken galopperen.

Als wij aan tafel zitten, brengt Harveys kok, een neger, ons nog olie en azijn, waarbij hij verklarend opmerkt: 'Die gebruiken de Duitsers altijd graag bij hun sla.' Hij heeft vijftig jaar geleden bij een Duitse farmer gewerkt en laat ons trots een vergeeld, beduimd getuigenschrift zien.

Na het eten nemen wij nog even een kijkje voor de deur. Buiten, aan de rand van het oerbos, staan twee kafferbuffels, stieren. Ze herkauwen en kijken naar ons. Als het avond wordt brandt het hout in de haard, ook bij ons op de slaapkamer. Ten slotte zijn we hier op 2700 meter hoogte, bijna zo hoog als op de top van de Zugspitze.

De volgende ochtend zwoegt onze in zebrakleuren gelakte wagen urenlang bovenop de kraterwand over een route die voor normale auto's helemaal niet berijdbaar is. We moeten voor driekwart om de krater heenrijden en de Ngorongoro heeft nog altijd een doorsnee van 22 kilometer, op het smalste stuk 17 kilometer. Pas aan de overzijde

is de wand iets minder steil, zodat men daar, met talloze haarspeldbochten, kan afdalen. Twee en een half uur zijn nodig om 600 meter lager weer op bijna dezelfde plek uit te komen.

Eindelijk hebben we dan de vlakte van de kraterbodem bereikt. Enorme kudden gnoes wijken zonder zich te haasten veertig of vijftig meter voor de wagen uiteen, zodat wij erdoor kunnen. Zebra's galopperen langs de auto en moeten absoluut nog even in gestrekte galop voor ons langs om naar de overzijde te komen. Het lijkt net of ze er een sport van maken.

Verderop ligt aan de kant een neushoornkoe met een jong. We rijden voorzichtig door tot op veertig meter afstand. Bedaard staat het tweetal op. Michael stopt de auto. Ze hollen niet weg en vallen evenmin aan, want hier in de Ngorongoro-krater mag men al sinds tientallen jaren niet meer jagen.

Ik kan met neushoorns heel goed opschieten. In de Frankforter dierentuin is het ons gelukt, voor de eerste maal in Europa de 'zwarte' Afrikaanse puntlipneushoorns van ditzelfde ras tot voortplanting te brengen. Onze neushoornkoe 'Katharina de Grote' laat zich melken en we mogen in haar nabijheid met haar jong spelen. Ze is ongeveer zo tam als een melkkoe; maar de stier is wel iets agressiever van aard. Wie is overigens graag alleen op een wei met een stier van onze 'tamme' runderen?

Zelfs de makke Katharina had mij onlangs bijna aan haar hoorn geprikt, omdat ik een grondregel had verwaarloosd die alle boeren en alle oppassers in de omgang met hun dieren altijd in acht nemen.

Wanneer ik mijn ronde door de tuin maak, stap ik vaak even door de zware ijzeren stangen van Katharina's verblijf naar binnen. Ligt ze daar dan ergens te doezelen, dan ga ik naar haar toe en strijk haar liefkozend over de dikke, geplooidde oogleden. Dat vindt ze erg prettig.

Zo kom ik op een ochtend weer eens de stal binnen. Ik loop om de liggende Katharina heen, maar vergeet totaal dat ik deze morgen schoenen met crêperubber zolen draag. Achter de neushoornkoe in een hoek van de stal staande spreek ik haar aan - en daar springt Katharina met alle vier poten in de lucht, werpt haar lichaam om en komt stotend met haar hoorn op me af. Ik roep haar aan. Ze herkent me en blijft precies een handbreedte voor mijn lichaam staan. Meteen is ze weer vriendelijk en staat toe dat ik een praatje met haar maak.

Deze les heb ik ter harte genomen. Neushoorns slapen bijzonder vast. De jongens van de stam der Masai hebben er een spelletje op bedacht. Ze sluipen naderbij als ze een neushoorn zien slapen en leggen een steen op zijn rug. Dan moet de volgende jongen erheen om

de steen er weer af te halen; dat gaat zo door tot de neushoorn er eindelijk wakker van wordt. Het spelletje is niet ongevaarlijk, maar om het risico vinden de Masai-jongens het juist zo aardig.

Ik wil graag eens kijken hoe een in vrijheid levende neushoornkoe zich hier gedraagt bij nadering van een mens. Ik stap dus uit en ga op de moeder met het kind af. Zal de koe aanvallen? Michael slaat alles gade door het tele-objectief van de filmcamera, dat wij graag als veldkijker gebruiken. Vier trechtervormige oren worden naar mij toegedraaid, het jong gaat achter de moeder in dekking. Het is, geschat naar de grootte van ons dierentuinkind, ongeveer een jaar oud.

Nog een meter, ik wil mij niet graag angstig tonen. Zonder dat ik het wil worden mijn passen steeds kleiner. Dan een gesnuif en de neushoornkoe stormt op me af. Een ogenblik later barst Michael in lachen uit: op het matglas heeft hij alleen een aanstuivende neushoorn gezien en bijna op hetzelfde moment hoorde hij al de klap waarmee ik de metalen autodeur achter me dichtloeg. Ik moet wel heel snel gelopen hebben op mijn lange benen, vindt hij. En dan was ik nog met een boog om de motorkap heengegaan.

Overigens heeft de neushoornkoe een paar meter voor de wagen stilgehouden. Ze was zeker al tevreden dat ik de vlucht had genomen en draafde snel terug naar haar kind. En al had ze werkelijk een aanval gedaan, de terreinwagen, die wel aan tien mensen plaats biedt, zou er niet erg onder hebben geleden. Neushoorns werpen zich namelijk niet met hun volle gewicht van drie ton tegen een auto, maar houden vlakbij hun draf in en stoten dan met de hoorn toe. Meestal blijft de schade beperkt tot een deuk in het plaatwerk. Ik heb wel mensen gezien die door buffels levensgevaarlijk gewond waren, maar bij al mijn reizen heb ik eigenlijk nog nooit gehoord dat iemand door een neushoorn was gedood. Natuurlijk zal het bij uitzondering wel eens voorkomen.

Misschien lijkt het dat ik in dieren geen kwaad kan zien. Ik wil dus graag een vakman citeren, de Duitse ontdekkingsreiziger Oscar Baumann. Zeventig jaar voor onze aankomst heeft hij hier gereisd. In het jaar 1891 heeft hij in de omgeving van het Victoria-meer het Maranja en het Ejassi-meer ontdekt en is als een van de eerste Europeanen afgedaald in de Ngorongoro-krater.

Men reisde in die tijd wel heel anders. In Aroesja vroeg Baumann een Masai de weg naar het Victoria-meer; toen bleek dat de man op de hoogte was, liet Baumann hem onmiddellijk vastketenen met een ijzeren halsband en stelde hem onder bewaking van een gewapende Askari. En zo beschreef Baumann zijn ervaringen hier in de krater:

'Hier in de Ngorongoro hebben wij een rustdag gehouden, die ik benutte voor het bezichtigen van een Masai-kraal. Ik werd hier buitengewoon hartelijk ontvangen. Rond de doornhaag van ons kamp verzamelden zich inmiddels grote scharen van de jammerlijke gestalten die nu kenmerkend zijn voor het Masai-gebied. Daar zag men tot skeletten uitgemergelde vrouwen, die men de waanzin van de honger in de ogen las, kinderen die meer op kikvorsen dan op mensen leken, krijgers die zich alleen nog kruipend op handen en voeten konden voortbewegen, en achterlijke, wegterende grijsaards. Deze lieden zagen in alles voedsel; dood neergevallen ezels waren een lekkernij, maar ook beenderen, huiden, ja, zelfs de hoorns van het slachtvee versmaadden zij niet. Ik liet de ongelukkigen naar vermogen spijzigen en de dragers deelden goedig hup rantsoenen met hen; maar hun honger was onverzadigbaar en nog altijd kwamen nieuwe hongerigen aanstrompelen. Zij waren vluchtelingen uit de Serengeti, waar de hongersnood gehele districten had ontvolkt, en kwamen als bedelaars tot hun landstieden, die zelf nauwelijks voldoende te eten hadden. Zwermen krijsende gieren achtervolgden hen, verlangend naar de buit die niet kon ontsnappen. Van nu af aan werd deze ellende een deel van ons dagelijkse bestaan, doch wij konden bitter weinig doen om haar te verlichten. Ouders boden ons hun kinderen te koop aan tegen een stukje vlees en slaagden er, als wij het aanbod af sloegen, handig in, hun kinderen ergens in het kamp te verstoppen en zich uit de voeten te maken. Spoedig wemelde de karavaan van zulke Masai-kleintjes en het was ontroerend te zien hoe de dragers zich ontfermden over die arme wurmen. Vrouwen en mannen die nog sterk genoeg waren, nam ik als veehoeders in dienst en zo konden wij nog een flink aantal mensen van de hongerdood redden.

Op 21 maart trokken we verder door de Ngorongoro-krater. Wij sloegen ons kamp op in een mooi acaciawoud, niet ver van het meer. De vlakte vóór ons werd weer bevolkt door talloze rinocerossen, waarvan ik er een neerlegde. Ook anderen uit mijn gezelschap hebben in de loop van de expeditie meer dan eens neushoorns geschooten, aangezien de jacht op deze dieren geenszins zo lastig en gevaarlijk is als de meeste beroepsjagers ons willen doen geloven. In de eerste plaats is de neushoorn niet zeer schuw en wanneer de wind maar enigszins gunstig waait kan men het dier zonder meer tot op 30 passen naderen, zonder dat het zich laat opschrikken. Om op 30 passen een rinoceros te kunnen treffen behoeft men waarlijk geen bijzonder schutter te zijn en als de kogel in het bovenlichaam of (met het geweer van klein kaliber) in de kop treft, valt het dier gewoon-

lijk zonder meer om. Verwondt men het op een andere plaats, dan neemt het óf de vlucht, en dan zo snel dat een achtervolging weinig kans van slagen biedt, óf het valt de jager aan. Dit moment weet de ware Nimrod meestal bijzonder dramatisch te schilderen. De assistenten kiezen gewoonlijk het hazepad en slechts de jager houdt stand tegen de aanstormende kolos. Dat klinkt heel gevaarlijk, maar de 'aanstormende kolos' is zo goed als blind, een stap opzij en hij rent door, blijft dan staan en kijkt verwonderd om naar de jager, die hem dan in alle rust van heel dichtbij een kogel in het lijf kan jagen.

Nauwelijks had ik mij teruggetrokken in mijn tent, toen een schot kraakte. Iedereen draaide naar de omheining, het magnesiumlicht, dat voor zulke gelegenheden altijd werd klaargehouden, vlamde op en twee spiernaakte Masai-krijgers werden gevangen genomen, die een poging hadden gedaan om door te dringen in de kraal voor het vee. Wij begonnen nu werkelijk aan de mogelijkheid van een overval te denken, maar er gebeurde niets meer van dien aard, er naderden slechts enkele hongerlijders, op wie de schildwachten zonder hen te herkennen in het donker vuurden. De volgende ochtend zag ik tot mijn diepe spijt twee van die ongelukkigen met kogels doorzeefd voor de omheining liggen. Naast de doden stond een lange, uitgeteerde grijsaard, die ons woedend verwensingen toeriep. 'Jullie zwelgen in melk en vlees,' zei hij, 'en op ons, die van honger sterven, schieten jullie. Weest vervloekt!' Ik liet de arme drommel een stuk vlees geven, dat hij met dierlijke gulzigheid rauw verstonde, om even later zijn wilde uitbarsting te hervatten. De karavaan had zich al lang verwijderd toen wij nog de kreten van de ongelukkige achter ons hoorden.'

Zo'n hongersnood is later alleen nog in oorlogstijd voorgekomen sinds de Europeanen, dus eerst de Duitsers, later de Engelsen, Tanganjika bestuurden. Maar in de krater vinden wij alles nog net als zeventig jaar geleden - het mooie acaciawoud, niet ver van het meer en bevolkt door olifanten, de Masai-kraals, de neushoorns, de met glazen kralen omhangen meisjes en de gieren.

Oscar Baumann had drieëntwintig volle dagen nodig om door de Serengeti naar het Victoria-meer te trekken. Totaal legde hij lopend een afstand van 4000 kilometer af en van de 195 inboorlingen met wie hij op pad ging, kwamen er 40 tijdens de mars om.

De vlakten en de dierenkudden in de Ngorongoro-krater zijn gebleven, maar mensenwerk is ontstaan en weer teniet gegaan.

Een zebra merrie met een klein veulentje, dat nog de gewelfde voorhoofdsvorm van het zeer jonge zebraatje heeft, gaat ons uit de weg,

doorwaadt een beek en klimt dan aan de overzijde langs een groene helling omhoog. Daarboven zien we rotsen, nee, het zijn de bouwvallen van twee huizen. Hier heeft de Duitse kolonist Adolf Siedentopf gewoond; zijn ongetrouwde broer Friedrich Wilhelm Siedentopf had zijn huis achter het woud, aan de andere kant van de krater. Zij hielden omstreeks 1908 ongeveer 1200 runderen, kweekten struisvogels en deden pogingen om zebra's te temmen. Ik heb eens getracht nog wat bijzonderheden over die twee te weten te komen. Het voormalige Duitse districtshoofd van Aroesja, nog steeds in leven, schreef dat de twee Siedentopfs en hun vriend, die Hartung heette, de drie lastigste kolonisten van heel Duits Oost-Afrika waren geweest. Hartung was eens veroordeeld tot een boete van 200 roepies, omdat hij een aantal negerarbeiders voor de voeten had geschoten toen ze wilden weglopen. In de oorlog werd hij door de Masai in de Ngorongoro-krater vermoord, 'maar met hem helaas ook zeventien landarbeiders van de Wamboeloestam.'

De gebroeders Siedentopf werden in 1914 door de Britten geïnterneerd en hebben hun boerderij nooit teruggekregen. Adolf is na de eerste wereldoorlog apotheker in de VS geworden en schijnt daar uit levensmoeheid vergif te hebben ingenomen. Friedrich Wilhelm is omgekomen bij een ongeluk toen hij met de vlieger Udet in de Serengeti op de leeuwenjacht was. De Duitse regering had in 1914 al bijna besloten tot de aankoop van de twee boerderijen om de krater tot een wildreservaat te kunnen maken. Een Engelsman, die ze na de oorlog overnam, kon zich niet handhaven en zo vervielen ze - goddank - volkomen.

Een energieke man die Rothe heette en bij de Siedentopfs als bedrijfsleider optrad, heeft in 1913 de resten van een zeer oude nederzetting en een kerkhof uit het Neolithicum ontdekt aan het noordelijke einde van de krater. Deze mensen, die enige eeuwen voor Christus geleefd hebben, weidden als herders hun vee zoals de Masai het thans nog doen. Rothe heette eigenlijk anders, want hij was in 1905 tijdens de eerste Finse revolutie korte tijd minister geweest, daarna door de Russen in Kronburg geïnterneerd, maar had zijn bewaker overhoop geschoten en met een Zweedse pas de wijk genomen. In Egypte zat de Russische geheime dienst hem achterna en dus ging hij met muilieren als veeverzorger naar Duits Oost-Afrika. Voortdurend trachten de Russen hem nog te vinden. Ze deden het heel listig, zonden eens een 'officier' van het Heilsleger op hem af, een andere keer 'gasten' die bij hem kwamen voor een jachtpartij.

Maar nu schurken zich twee zebra's tegen de muur van het verval-

len huis. Een weldoorvoede hengst drukt zijn stevige achterhand tegen een hoek van de muur en wrijft zijn staartwortel ertegen. Dan duwt een merrie hem opzij en schurkt met een bijna wellustig genoegen haar gestreepte hals tegen de stenen.

Onze 'zebra-auto' keert weer zigzaggend terug over de kraterwand. We zoeken een landingsgelegenheid voor het vliegtuig en vinden die in de Malanja-krater, een vijf kilometer brede kom ten noorden van de Ngorongoro-krater. Kongoni's, felgekleurde koe-antilopen, wijken voor ons uit als we met de auto rondrijden om 150 meter grond zonder hyenaholen, rotsblokken en greppels te vinden. Enkele inheemse verkenneren gaan aan het werk om merktekens te maken van opgestapelde stenen en die wit te kalken.

De twee Game Wardens van het Park en hun echtgenoten willen nog niet met ons meevliegen. Ze wonen door de lucht 130 kilometer van elkaar en nog veel verder van hun directeur, die in de stad Aroesja woont. Elke dag nemen ze om half zeven, half tien en half twee radiotelefonisch contact op met hun kleine zenders. Je zegt wat je te zeggen hebt, vergeet niet 'over' te zeggen, drukt dan op een knop en luistert naar de woorden van de ander. Nu merken we pas hoe lastig het is een conversatie te voeren waarbij twee mensen niet tegelijk kunnen spreken en luisteren. Zo nu en dan krijgt de ontvanger afschuwelijk en soms gaat het helemaal niet; dan moet er gewacht worden tot de volgende 'blow', een paar uren later.

Als de mannen hun officiële gegevens hebben overgebracht, praten de echtgenoten nog een poosje samen. Ze zien om zich heen niets dan leeuwen, struisen en gazellen en dat ze de kans waarnemen om een praatje te maken is dus niet verwonderlijk.

Toen de eega's hoorden, dat wij allebei pas dit jaar hadden leren vliegen, hielden ze krijgsraad en verkondigden aan de directeur het gezamenlijke besluit, dat de mannen pas toestemming van hun vrouwen zouden krijgen om in het zebra-vliegtuig te stappen als elk van hen voor £ 10 000 - ongeveer f 106 000 - was verzekerd. Van dit standpunt waren ze niet af te brengen; en dus moest de directeur naar Londen telegraferen om onze passagiersverzekering te verhogen. Voorlopig vliegen Michael en ik alleen.

Dat is ook maar het beste. Wij melden ons af bij de verkeersleiding van Aroesja. We hoeven in het vervolg dus geen vliegplan meer te maken, want we vliegen in de wildernis en landen op onze eigen landingsstrip. Wie een vliegplan maakt en een zekere tijd na de geschatte tijd van aankomst nog niet op de luchthaven van bestemming is aangekomen, ontketent automatisch een reddingsactie. Maar naar

ons zal niemand zoeken. Wij zijn helemaal op ons zelf aangewezen.

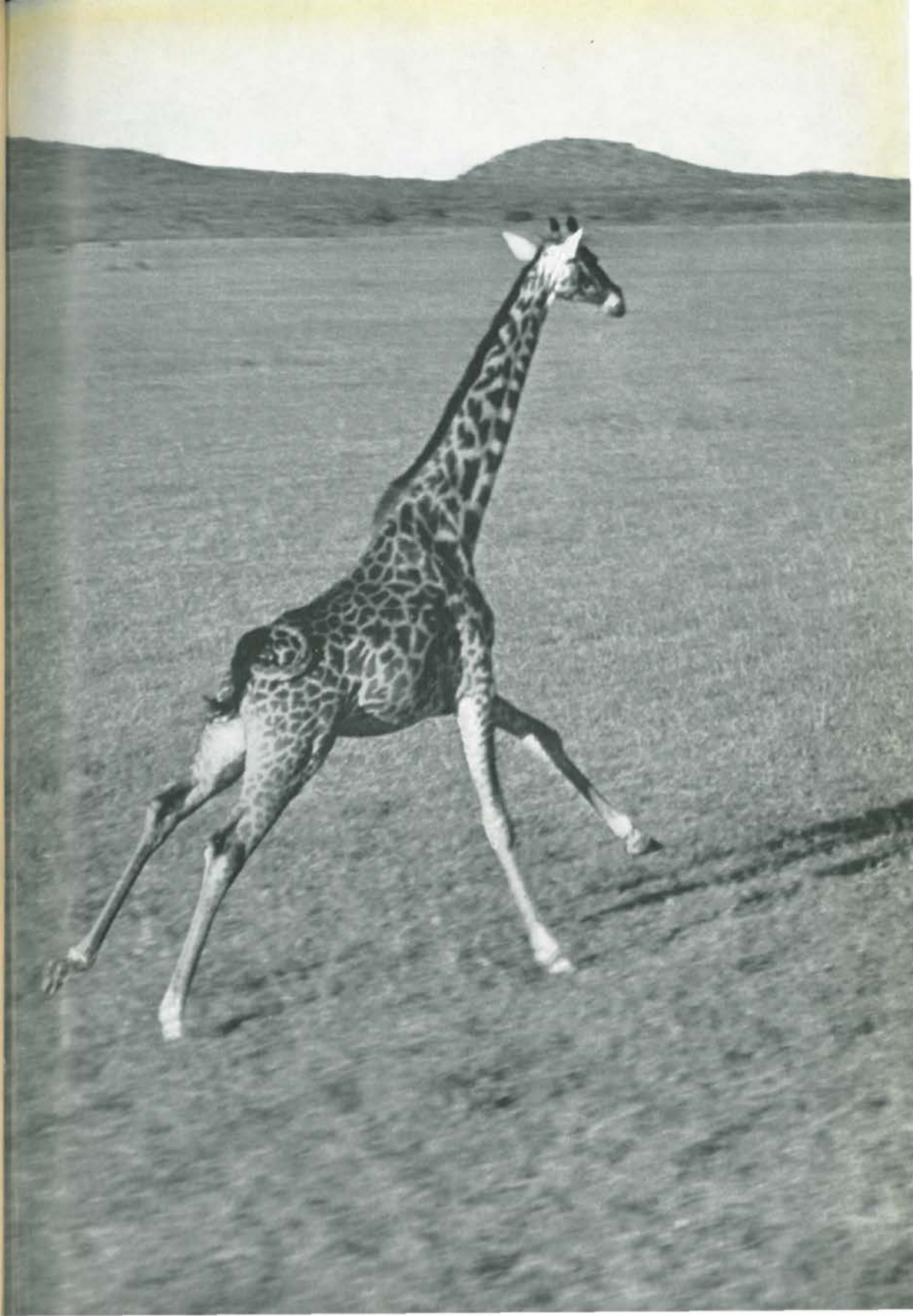
De motor zingt zijn donkere lied. De gestreepte vleugels zoeven door de lucht en trekken ons omhoog. Aan de poten van het landingsgestel onder ons draaien de wielen nog een tijdje doelloos door boven de wegzakkende steppe. Dan staan ze stil. Wanneer ik mij omwend zie ik door het dak van vliegtuigglass boven de wolken de witte gletsjer van de Kilimandsjaro. Het massief van de reuzenkrater, waar we nu heenvliegen, is na dat van deze berg het hoogste in Tanganjika.

Eens, miljoenen jaren geleden, is de aardkorst met krakend geweld opengebarsten. Van noord naar zuid kerfde die catastrofe door heel Afrika een diepe sleuf, de Grote Kloof. Deze begint in het dal van de Jordaan, de Dode Zee is er een bekken van en ook de Rode Zee heeft deze diepte met water gevuld. De kloof loopt verder door Abessinië en helemaal naar het zuiden, naar Oost-Afrika. Hier heeft hij het alkalische meer gevormd dat al tot ons particuliere koninkrijk behoort. En verder - daar, schuin onder ons - ligt het Maranja-meer, door Baumann ontdekt, dat er ook een deel van is.

Michael trekt de knuppel naar achteren, want voor ons doemen de enorme kraters op. Onze 'zebra' mindert snelheid en gaat stijgen. Lang mogen wij dit niet doen, want in deze dunne luchtlagen van het hooggebergte zou de motor door gebrek aan koellucht te zeer warm lopen.

Tussen het alkalische meer en het Maranja-meer zijn de spleten in de aardkorst nog dieper, hier moet de druk tot ondraaglijke hoogte zijn opgelopen. De gloeiende lava borrelde steunend omhoog en stroomde langzaam taai-vloeibaar uit tot reuzenvulkanen. Vurige bergen ontstonden, de een naast de andere, aan de voet versmolten zij en groeiden aaneen. Zo verrees onder de evenaar een machtige keten van vurige bergen, 100 kilometer lang en 60 breed; reuzen die bijna 4000 meter hoogte bereikten, dus even hoog werden als de Grossglockner.

In Italië bezoeken toeristen de Phlegraeïsche vlakten en vergapen zich aan de talloze kraters. Het zijn heuvels van 200 tot 400 meter hoogte en de kratermeren hebben een doorsnede van enkele honderden meters. Hier zijn de bergen onder ons 3000 tot 4000 meter hoog, de kraters hebben breedten van enkele kilometers tot twintig kilometer toe. Alles is tot in het tienvoudige vergroot. Aan de voet van deze bergreuzen is de bodem kaal, maar hoe meer wij stijgen, hoe sterker de bebossing wordt. Rond de toppen hangen wolken, daar dondert het en flitsen de bliksemstralen. De bergen vangen de oos-

tenwinden van de Indische Oceaan en wat erachter in het westen ligt, is droog en kaal.

Midden in de kraters liggen door bos omringde meren, die we alleen vanuit het vliegtuig kunnen waarnemen, en er staan roze flamingo-zwermen omheen.

De lavabrij uit het binnenste van de aarde moet nog week en deegachtig zijn geweest, want de lava vloeide gemakkelijk uit en vormde ronde, vlakke toppen. Naarmate die toppen stolden zonk de vloeibare lava onder het verhardende oppervlak weer omlaag en braken de korsten cirkelvormig af. Zo zijn de reusachtige kraters ontstaan - niet door explosies. Want de berghellingen bestaan geheel uit lava, er ligt geen tuf of as zoals bij andere vulkanen die wel zijn uitgebarsten. In onze tijd kan men bij overeenkomstige vulkanen op Hawaii nog waarnemen hoe de lavaspiegel daalt en rijst.

Het is niet bijzonder oud, dit hoogland van 2200 tot 2600 meter, dat door de aan elkaar vastgegroeide vulkanen is gevormd. Maar toch moet het verzezen zijn vóór de laatste ijstijd, die hier aan de evenaar een tijd van grote regens was. Want in ons kratermeer in de Ngorongoro, dat tegenwoordig een grootste diepte van maar anderhalve meter heeft, stond het water vroeger vijftien tot vijfentwintig meter hoger en vulde een derde van de kraterbodem.

We vliegen horizontaal boven het hooggelegen oerwoud naast de krater. De kruinen van de dicht opeen groeiende bomen sluiten zich aaneen tot een groene pels. Ineens valt de bodem onder ons zeventienhonderd meter diep omlaag en het lijkt of zich een gapende afgrond onder onze voeten heeft geopend. Maar wij zweven rustig door de lucht. Dan gaat de stuurknuppel naar voren en glijden we omlaag, de krater in. We blijven op honderdvijftig meter hoogte, dus niet ver boven de bodem van deze gigantische soeppan en vliegen heen en weer, voortdurend van de ene kraterwand naar die aan de overzijde. Zo verdelen wij het gebied in stroken die we kunnen overzien. Het ronken van onze 'eend' jaagt een kudde gnoes op de vlucht. Michael brult me iets toe. Ik kan hem niet verstaan. Ons toestel is van binnen niet bekleed zoals een auto of andere, mooiere vliegtuigjes. Wie erin zit ziet dus op verscheidene plaatsen het blote metaal; omdat we de cabine toch bijna altijd volladen met kisten en pakken, zou een bekleding het niet lang uithouden. We gaan het pas laten doen als we met onze 'eend' weer veilig en wel in Europa zijn, waar we het toestelletje alleen nog voor ons plezier zullen gebruiken. Dan wordt het interieur keurig van een bekleding voorzien, net als een grote auto. Maar nu wordt het lawaai van de motor en

Deze Kongoni, een soort koe-antilope, brengt het tot een snelheid van 50 km/u (boven). Leeuwen zoeken de schaduw van ons vliegtuig (beneden)

van de propeller niet gedempt en je kunt je eigen woorden niet verstaan. 's Avonds in bed zoekt het geluid nog na in onze oren; misschien zullen we in Europa gehoorapparaten moeten kopen als we dit werk weken en maanden zo willen volhouden. Nu zetten we de koptelefoon maar op en converseren door de keelmicrofoons.

Michael vraagt: 'Hoeveel gnoes dacht je dat er daar liepen in de kudde rechts, paps?'

Ik kijk omlaag. Van boven gezien lijken de grauwwarte gnoes wel mieren en ze rennen inderdaad door elkaar als een opgeschrikt mierenvolk. Onmogelijk om die te tellen! Ik haal mijn schouders op en Michael doet het me na. Hij trekt somber zijn neus in rimpels. Wij hebben ons dit heel anders en veel eenvoudiger voorgesteld.

Maar dan geef ik hem een por: vlieg er nog eens overheen! Ik heb een kleine, afgescheiden groep gezien, waarvan ik het aantal individuen tel; het zijn er tien. Een eindje verder draaft een tweede groep, die er op het eerste gezicht even groot uit ziet - dus ook tien. Ik oefen mij erin, telkens met één blik dertig dieren te omvatten en ik leer zo geleidelijk, dat ik niet met één tegelijk, maar met dozijnen of met groepen van tien tot vijftig moet tellen. Dan tel ik natuurlijk altijd wel drie dieren te veel of vijf te weinig, maar langzaam krijgen we er slag van.

Nog eenmaal vliegen we langs deze kudde. We tellen en schatten allebei in stilte. Michael is tot 780 gekomen, ik heb 820. Maar we moeten alweer stijgen en sneller gaan vliegen, anders loopt de olietemperatuur van de motor te hoog op.

We gunnen ons de tijd en tellen deze zelfde kudde verscheidene keren achter elkaar, maar dan steeds ieder voor zich. We noteren de aantallen en vergelijken ze. Het is hinderlijk dat we maar met ons tweeën zijn, want we moeten goed oppassen dat we niet al tellend tegen de kraterwand aanvliegen; bovendien moeten we de juiste hoogte houden om de dieren niet op te jagen en dan ook nog letten op bepaalde punten in de kraterwand, om te voorkomen dat we twee keer over dezelfde strook vliegen en de dieren dubbel tellen.

We verdelen de 250 vierkante kilometer van de kratervlakte keurig in evenwijdig liggende stroken. En dan tellen we geen 10 000 gnoes, zoals de wildbeschermers hadden geschat, maar niet meer dan 5360; hierbij komen nog 117 elandantilopen, 1170 gazellen, 19 neushoorns, 46 olifanten, 24 hyena's - de meeste zullen wel in hun holen zitten - en 60 bavianen.

We zullen dit allemaal nog eens met vier man tegelijk herhalen, zodra de Game Wardens verzekerd zijn. Als steeds twee mannen aan

elke kant tellen, moet de uitkomst nog betrouwbaarder worden.

Moe, half doof en een beetje ademloos van al die bochten vlak bij de kraterwanden klimmen we bij de wand omhoog en zweven over de muur. In Malanja vinden we de wit gemarkeerde landingsstrip en glijden omlaag naar het groene gras. Het baantje is te kort, wij hebben te weinig rekening gehouden met de dunne berglucht. Maar het lukt.

Als het toestel uitgerold is, schakelt Michael de motor uit, we klappen de deuren omhoog, stappen eruit en laten ons plat in het gras vallen. Wij zijn doodop. Om ons heen staan nieuwsgierige Masai met lange speren, die opgewonden praten en op de grond spuwen. Michael en ik doen onze ogen dicht. Langzamerhand verdwijnt het onaangename gevoel dat de aarde onder ons heen en weer zwaait. De zon schijnt op onze gezichten en blote bovenlijven.

We zijn gelukkig. Het zal nog heel lastig worden en we moeten het nog veel beter gaan doen. Maar het zal lukken. We kunnen de grote volkstelling volgens deze methode houden.

De vierkante prikkeldraadversperring waar we de machine in moesten rijden om de rubberbanden te beschermen tegen de tanden van de hyena's, is nog niet klaar. Michael waagt het niet, onze 'gevleugelde zebra' voor de nacht achter te laten te midden van hyena's en leeuwen, omdat die de banden kapot kunnen bijten. We boren spiralen van staal diep in de grond en binden de vleugels, de wielen en het staarteind van onze 'eend' eraan vast; ook blokkeren we de wielen met stenen en trekken de parkeerrem aan om te voorkomen dat het vliegtuig bij een zwaar onweer zou weggrollen.

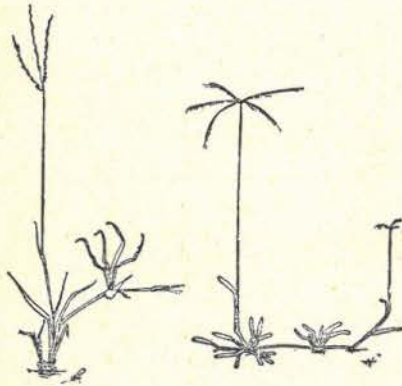
Dan gaat Michael in de cabine liggen en knipt het licht aan. Om te lezen heeft hij vooral niets minder dan 'iets van waarde' van Ruark bij zich, het boek over de opstand van de Mau-Mau in het naburige Kenya met zijn vele gruwelijkheden, bedreven door blank en zwart. Het wordt geen gezellige nacht voor hem, zo hier alleen in het bergland bij de reuzenkrater...

de zebrawagen naar ons toe te sturen. Wij bevinden ons op hoogstens een uur rijden van ons kamp.

Een paar honderd meter verderop ligt een hele leeuwenfamilie in de schaduw van de struiken, vader, vijf kinderen en twee of drie leeuwinnen. Ze zullen zich beslist wel voor de dode zebra interesseren. Hermann moet proberen de leeuwen met ons zebravliegtuig als achtergrond te filmen, zodat ook de ongelovigste toeschouwers in Euro-

pa kunnen zien hoe weinig de leeuwen van de Serengeti zich aantrekken van mensen en van techniek. Het eerst komt een leeuw naderbij, de moeder nog nog wel, met haar kinderen. Ze kijkt even verbaasd als ze ons toestel ziet. Maar de kinderen hebben honger, ze hollen vooruit en dan stapt ze ook naar de zebra, die onder een vleugel van het vliegtuig ligt. Na een poosje volgt vader leeuw, door de kinderen met belangstelling begroet, en ten slotte verschijnen ook de andere leeuwinnen. Nu wordt de zebra snel aangesneden. Met zijn enorme kracht rukt de leeuw geweldige brokken vlees uit de schoften. Wel-

De zeer graag afgegraste grassoorten *Digitaria macroblephara* (links) en *Chloris pycnothrix* (rechts) komen in het gebied van de Serengeti in hoofdzaak voor buiten de nieuwe grenzen van het Park

dra vertonen de gele leeuwekoppen bloedrode vlekken.

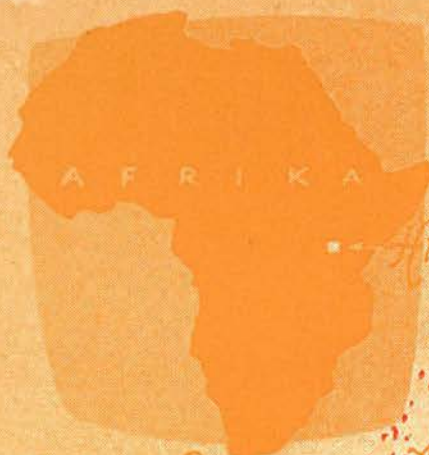
Als wij de motor starten en de propeller daverend begint rond te draaien wijken de leeuwen maar een klein eindje achteruit en kijken het duivelse ding verbaasd aan.

We rijden vijftig meter weg en kijken dan nog eens. De leeuwvader heeft het eerst genoeg; hij loopt terug naar de struiken en laat zich in de schaduw vallen. Dan volgen de andere, ook de kinderen. De maaltijd wordt het langst voortgezet door de leeuwemoeder. Als de hele familie weer in de schaduw ligt, wagen de gieren zich opnieuw naderbij. Weldra is de zebra niet meer te zien; het kadaver gaat geheel schuil achter een massa grijsbruine aasvogels.

Dat vindt de leeuw toch te gek. Ze komt in draf uit de struiken te voorschijn, de gieren vliegen haastig op, maar een krijgt nog in de lucht een slag met een klauw. De veren stuiven rond alsof de

Een wrattenzwijn steekt vlak voor de neus van onze auto over (boven). Waar techniek en natuur op elkaar botsen, wordt de natuur vernietigd (beneden)

AFRIKA

Hier ligt Serengeti

KENYA
TANGANJIKA

Autoweg naar
Nairobi

JULI -
NOVEMBER

Autoweg naar
Masoma

Jekwa

JUNI
Kilimanfesa

ORANGI

Banay

Seroneta

EPEKE
BOCHT

Victoriameer

MBALANGETI

DUMA

Manjameer

MORU
KOPJES

LENGA

NAABI

SERENGETI Nationaalpark

Trek van de dieren

Huidige grenzen

Voorgestelde nieuwe grenzen

Straat-Autowegen

KILOMETER

BOHEMIA
R

JANUARI -
MEI

Ejassimeer
(ZOUTMEER)

Manjameer
(ZOUTMEER)

L'ENGA

LOOLIA

NGORONGORO

OLIZANI

Aut

